

HVORDAN GÅR DET SÅ MED IMPLEMENTERINGEN AF RDA?

Det er mest på de indre linjer, der er sket noget siden Biblioteksrådets 100 % anbefaling af overgang til RDA (Resource Description and Access) og Slots- og Kulturstyrelsens formelle beslutning i august 2016. Specifikation af en dansk anvendelse af nye katalogiseringsregler og den sideløbende/ efterfølgende forberedelse af teknisk implementering er en ganske omfattende proces.

Hvorfor egentlig?

Det er indledningsvis nyttigt at repetere, hvorfor vi gør det. Firkantet sagt skifter vi i Danmark katalogiseringsregler, fordi vi ikke kan lade være!

Med internettet er der sat standarder for netværksbaseret og åbent samspil på globalt plan. Med dette følger de facto standarder for brug af relationer ved navigation og åbne formater. Her er bibliotekerne bagefter og RDA er den internationale biblioteksverdens svar på denne udfordring.

I mere end 15 år har bibliotekerne i forskellig sammenhæng arbejdet på at forbedre præsentationen af det bibliografiske univers ved forskellige former for FRBRisering/værkvisning, således at de til tider mange udgaver præsentationsmæssigt er skubbet ned under en mere enkel oversigt over titler.

Nu er det på tide, at vi i baglokalet – i de tekniske afdelinger – begynder at producere, hvad der egentlig efterspørges af brugerne i stedet for at videreføre, hvad der i virkeligheden er kartotekskort. Derfor RDA!

Helt overordnet er paradigmeskiftet en del af bibliotekernes bestræbelse på at understøtte informationssamfundet ved at sikre muligheden for valid information til borgerne – og understøtte dette med en moderne præsentation af bibliotekernes data.

Hele processen fra 90'ernes udvikling af FRBR *Functional Requirements for Bibliographic Records* er i virkeligheden et spørgsmål om at kunne afspejle de oplysninger,

der medtages i registreringerne i bibliotekernes kataloger til præcise brugerbehov (både slutbruger og professionel bruger) – frem for at fungere som bestandskatalog.

To spor

Valg af RDA er ikke blot en beslutning om et regelsæt; det er også en beslutning om at implementere regelsættet teknisk. Opgaven med at klargøre regler og format(er) ligger hos Bibliografisk Råd (BIR), som er rådgivende over for Slots- og Kulturstyrelsen, og nærværende artikels hovedfokus er at give et overblik over aktiviteterne det sidste års tid og det kommende år. Disse aktiviteter sker parallelt med forberedelserne til den tekniske implementering i den nationale biblioteksinfrastruktur i regi af DDB (Danskernes Digitale Bibliotek) og som udføres af DBC - hvilket beskrives efterfølgende mindre detaljeret.

RDA terminologi

En del af beslutningen om RDA var en beslutning om ikke at oversætte hele dokumentationen af RDA, men bruge den engelske udgave med de tilføjelser, som knytter sig til specifik dansk anvendelse.

For at katalogisatorer og biblioteksansatte generelt kan snakke sammen om registrering, valgte vi at oversætte terminologien. Et oversættelsesbureau råoversatte i første omgang RDA Glossary mv. og en arbejdsgruppe gennemgik dernæst dette grundigt for at sikre en sammenhængende dansk sprogbrug.

Midt under arbejdsgruppens arbejde blev den engelske

RDA terminologi lavet om fra grunden som en del af den revisionsproces (se mere under afsnittet ”Dansk Profil”) som RDA Toolkit pt. gennemgår. Vi måtte skrive store dele af den danske terminologi om. Nu er det hele klart og alle termer og forklaringer i RDA Registry er blevet oversat til dansk og indlæst i registret.

BIR har truffet beslutning om dansk navn for ”expression” og har valgt betegnelsen ”udtryk”, således at den danske terminologi for de fire FRBR-niveauer, der også afspejles i RDA er: værk – udtryk – manifestation – eksemplar.

Den nedsatte arbejdsgruppe vedr. RDA terminologi har nu afsluttet sit arbejde – og fortjener ros for at have udført et stort og fortjenstfuldt arbejde.

Dansk Profil

Et sæt internationale katalogiseringsregler indeholder i sagens natur en række kompromiser og dermed også til tider næsten modsatte muligheder. En række større biblioteker samt institutioner på nationalt plan har derfor som supplement til RDA defineret såkaldte ”Policy Statements”, som præciserer hvordan en række regler skal anvendes lokalt eller nationalt. Der er udarbejdet en dansk profil, der som Danish Policy Statement bliver integreret i onlinepubliceringen af RDA (kaldet RDA Toolkit), og dermed er umiddelbart tilgængelige.

Udgangspunktet har været, at Danmark skal følge den grundlæggende ”standard” RDA-tekst, hvor det overhovedet er muligt set ud fra såvel en faglig såvel som en rationel synsvinkel. Den danske profil skal dels tilgodese særlige danske forhold, der ønskes fortsat eller delvist modificeret, dels give konkret vejledning ved valgmuligheder, når dette er ønskeligt. Endelig skal profilen bidrage til at sikre, at det fremtidige niveau ikke hæves væsentligt i forhold til i dag.

Udarbejdelsen af den danske profil er et omfattende stykke arbejde. Udkast til behandling i Arbejdsgruppe vedr. dansk RDA profil er udført af en redaktør - Hanne Hørl Hansen, DBC - suppleret af to fagredaktører på henholdsvis periodika og kartografi fra Det Kgl. Bibliotek.

Ved mødet i Bibliografisk Råd 4. september 2017 er truffet en principbeslutning om Dansk Profil. Efterfølgende bliver foretaget nogle mindre justeringer, inden profilen er klar til at blive inddateret i den kommende version af RDA Toolkittet.

RDA Toolkittet er 2017-2018 underlagt en revisionsproces, dels ved en tilretning til IFLA Library Reference Model (LRM) – se særskilt klumme – og dels en redaktionel omstrukturering. Denne kommer desværre til at betyde et ressourceforbrug til ombygning af både den danske profil og nogle justeringer/tilføjelser af oversættelsen af terminologien.

Der er besluttet at tegne en fælles licens til RDA Toolkittet for et antal samtidige brugere. De

katalogiserende biblioteker kan trække på denne fælles licens. Slot- og Kulturstyrelsen vil orientere om den praktiske håndtering heraf, når den kommende version af RDA Toolkittet bliver tilgængeligt i 2. kvartal 2018.

RDA viderefører AACR2s korporationskatalogisering med registrering af kollektive ophav. Med de danske katalogiseringsregler fra 1997 droppede vi at udrede om et firma eller en institution kunne betragtes som ansvarlig for en publikations indhold og dernæst lade korporationen optræde som opstillingselement. Der bliver blot givet et opslag på korporationen i standardiseret form. Korporationskatalogisering er ikke noget som har været savnet og genindføres ikke! Der vil fortsat kunne angives korporationer som forfattere mv.

Foranstillede artikler er et af de steder, hvor RDA har en hovedregel med alternativ mulighed. Vi har valgt at følge hovedreglen og medtage de foranstillede artikler. En ny specifikation for søgbarhed i onlinekataloger (forventes publiceret senere i efteråret 2017) betyder netop, at der kan laves dobbelt udlægninger i søgeregistre. Dvs. at titlen ”Det lille hus” ved skan/list både ses som ”Det lille hus” og som ”Lille hus”.

RDA foreskriver anvendelse af en række ord – hvor den danske profil giver de tilsvarende danske ord – f.eks. at vi skal skrive ”sider” og ikke ”pages”.

Den nedsatte arbejdsgruppe vedr. dansk profil vil inden længe have afsluttet sit arbejde – og fortjener ros for at have udført et stort og fortjenstfuldt arbejde.

Format for RDA i MARC

Beslutningen er ikke at lave et formatskifte samtidig med skift af katalogiseringsregler. Der er flere grunde hertil, herunder både den ekstra kompleksitet og at det forventede kommende format BIBFRAME endnu ikke understøttes af bibliotekssystemleverandører.

Der er således behov for at et opdateret danMARC2-format i processen med overgang til RDA.

Der er ved at blive defineret alle de nødvendige felter og delfelter, for at kunne udtrykke en RDA katalogisering ved hjælp af danMARC2. BIRs RDA formatarbejdsgruppe er ved at gennemgå dette sammen med en fuld gennemgang af RDA. Der blev allerede i 2013 besluttet de nødvendige tilføjelser til danMARC2 for at kunne importere udenlandske poster katalogiseret efter RDA.

Der er en række udfordringer. En vigtig opgave er at få danMARC2s materialetyper til at hænge sammen med RDAs materialetyper. En anden opgave er identificering på feltniveau af om en oplysning er knyttet til værk, udtryk eller manifestation. Det vil være nødvendigt for at kunne både ”folde ind” og ”folde ud” mellem flade poster (som vi har haft indtil nu) og separate entiteter for værk, udtryk og manifestation.

Format for personer og korporationer

Som format for de ikke-bibliografiske entiteter *person* og *korporation* anvendes internt på DBC danMARC2 hjælpepostformat. DBC har ud fra på de nationalbibliografiske registreringer fra og med 1997 etableret en person-database, som er grundlaget for det danske bidrag til VIAF - The Virtual International Authority File: se <https://viaf.org/>.

Senere i forløbet bliver der etableret et fælles Nationalt Autoritetsrepositorium, som ønskes baseret på Linked Open Data. Der pågår en udredningsopgave for at finde den bedste løsning.

Selvom vi overgår til, at de bibliografiske registreringer teknisk set kommer til at indeholde links til autoritets entiteter for f.eks. forfattere, vil brugergrænsefladerne – både de professionelle og slutbrugerrettede – indeholde de faktiske navne på personer. Udfoldning af data fra forskellige kilder skal håndteres af brugergrænsefladerne – ingen mennesker skal nøjes med at se uforståelige numre.

Der er under Bibliografisk Råd nedsat en arbejdsgruppe vedr. autoritetsdata. Opgaverne er specifikationer for anvendelse af autoritetsdata, ligesom der vil opstå spørgsmål i forbindelse med den tekniske implementering af autoritetsdata, der fagligt bør vurderes. Der er tillige udarbejdet et regelsæt for bibliotekernes samarbejde om autoritetsdata og definitioner af niveauer for registrering af f.eks. personer. Det er ikke en forudsætning, at alle biblioteker skal levere på højeste niveau.

Når et nationalt autoritetsrepositorium er etableret, åbner der sig muligheder for flere samarbejder: både i forhold til arkiver og museer om data om historiske personer og i forhold til medier og andre med en autoriseret indgang til valid information til aktuelle og historiske personer og korporationer.

RDA Uddannelse

Der er nedsat en BIR arbejdsgruppe om uddannelse i bred forstand. Arbejdsgruppen skal i løbet af efteråret 2017 udarbejde et forslag til en plan for introduktion af RDA for både biblioteksansatte i almindelighed og katalogisatorer i særdeleshed.

Teknisk implementering i hovedtræk

Der arbejdes med en konkretisering af de tekniske opgaver. Der er lavet en overordnet oversigt over det kommende forløb, som ses i figur 1. Det skal understreges, at det er en illustration af det kommende implementeringsforløb og ikke en oversigt over projekter. En række af opgaverne forudsætter et samspil mellem arbejdet med regler og specifikationer i regi af Bibliografisk Råd og den tekniske forberedelse i regi af DDB og DBC.

Der arbejdes i skrivende stund med forberedelserne til *Udviklingsplan 2018 for bibliotekernes fælles IT*

infrastruktur, hvor primært opgaver i fase 1 vil indgå. Der vil blive taget fat på at forberede nogle af opgaver i fase 2 i løbet af 2018 og efterfølgende trin vil der blive arbejdet med delvist parallelt.

Trin 1 indeholder færdiggørelse af en række specifikationer for at kunne forberede den praktiske katalogisering af RDA og implementering af katalogisering efter RDA. Det vil ske inden for rammer af danMARC2 formatet og uden at bibliotekerne kan tage et fælles autoritetsregister i brug.

Trin 2 rummer overgangen til at bruge et fælles autoritetsregister – og fortsat med registrering af bibliografiske poster i danMARC2 – og fortsat uændret med poster for manifestationer, hvor data for værk og udtryk er indlejret.

Trin 3 er springet til en egentlig entitetsregistrering med særskilte entiteter for værk, udtryk og manifestation og med et autoritetsregister i et åbent Linked Open Data format. Dette trin udtrykker således paradigmeskiftet med et endeligt opgør med kartotekskortmodellen.

Trin 4 er et udtryk for, at vi endeligt forlader MARC-formatet og også for de bibliografiske registreringer overgår til at bruge et Linked Open Data format (forventet BIBFRAME) og dermed sikrer en langt større åbenhed.

Dette skal ikke ses firkantet, da både forberedelser og implementering ikke kommer til at følge denne opdeling stramt – og ikke alle dele af biblioteksvæsenet kommer til at implementere alt på samme tid. ■■■■■

IFLA LIBRARY REFERENCE MODEL (LRM)

Forkortelsen LRM står IFLA Library Reference Model og er det nye navn på den konsoliderede FRBR-model. IFLA-LRM er efterfølgeren til FRBR, FRAD og FRSAD og samler og tilpasser de tre konceptuelle modeller til én model. IFLA-LRM blev vedtaget af IFLA i august. Den nye model er på et højere abstraktionsniveau end de tidligere modeller:

- Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR)
- Functional Requirements for Authority Data (FRAD),
- Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD).

IFLA-LRM vil fremover være den grundlæggende model bl.a. også for det nye omstrukturerede RDA. Derfor er modellen meget vigtig. Se den fuldstændige model: <https://www.ifla.org/publications/node/11412>.